

K POVAZE PRÁVA EVROPSKÉ UNIE*)

ÚVODEM

Do 1. 11. 1993, kdy Smlouva o Evropské unii (dále jen Smlouva EU) vstoupila v platnost, tvořilo právo Evropských společenství relativně jednotný blok tzv. komunitárního práva, které bylo od tzv. slučovací smlouvy¹⁾ přijímáno jednotnou soustavou vrcholných orgánů (Radou a Komisí za asistence Evropského parlamentu) a které jako celek podléhalo soudní kontrole jednoho Soudu (byť vnitřně rozčleněného na Soudní dvůr a Soud prvního stupně). Přijetím Smlouvy EU však došlo k vnitřnímu rozčlenění tohoto právního monolitu. „Unie je založena na Evropských společenstvích, doplněných politikami a formami spolupráce zavedenými touto smlouvou.“²⁾ Existují tedy napříště ustanovení o společné činnosti Dvanáctky, která nejenže stojí mimo dosavadní *acquis communautaire*,³⁾ ale jako taková se zásadně vymykají i kontrole Soudního dvora.⁴⁾

Tato nová situace vyžaduje, abychom oba bloky jednak odlišili co do názvu, jednak abychom nově vzniklý korpus práva, který je mimo kontrolu Soudu, zkoumali ve druhé hlavě této stati z pohledu povahy komunitárního práva, jíž se zabývá hlava první.

*) Autor děkuje za cenné připomínky prof. JUDr. J. Boguszakovi, doc. JUDr. L. Tichému, JUDr. R. Královi, JUDr. J. Plaňavové, JUDr. ing. Zemánkovi, CSc. a prof. JUDr. P. Kalenskému, DrSc.

¹⁾ Slučovací smlouva, kterou byly vytvořeny jednotná Rada a Komise pro všechna tři Společenství při formálním zachování jejich nezávislosti, podepsána 8. 4. 1965 v Bruselu, s účinností k 1. 8. 1967. Vytvoření jednotného Parlamentu a Soudního dvora se uskutečnilo již zároveň s podpisem tzv. Římských smluv Smlouvou o společných orgánech, podepsanou 25. 3. 1957 v Římě.

²⁾ Srov. čl. A, odst. 3 Smlouvy EU; citace Smluv EU a ES pocházejí z překladu kolektivu Katedry evropského práva PF UK v Praze (doc. JUDr. L. Tichý, JUDr. R. Král, J. Plaňavová, JUDr. ing. Zemánek, CSc. a JUDr. P. Svoboda), schváleného překladatelskou službou Evropské komise v Bruselu a vydaného nakladatelstvím Victoria Publishing v r. 1994.

³⁾ (z fr.) to, čeho bylo dosaženo v oblasti komunitárního práva; možno překládat např. komunitární bohatství.

⁴⁾ Čl. L Smlouvy EU: „Ustanovení Smlouvy o založení Evropského společenství, Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli a Smlouvy o založení Evropského společenství atomové energie, týkající se pravomoci Soudního dvora Evropských společenství a výkonu těchto pravomocí, se vztahují pouze na následující ustanovení této smlouvy:

a) ustanovení pozměňující Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství s cílem založit Evropské společenství, Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli a Smlouvu o založení Evropského společenství atomové energie;

b) článek K.3 odst. 2, písm. c;

c) články L až S.“

Pojmenování celého práva, platného od 1. 11. 1993 v Evropské unii, lze učinit např. termínem „unijní právo v širokém smyslu“. „V širokém smyslu“ proto, že v jeho rámci nalzáme dvě součásti:

a) **komunitární právo** (právo dosavadních tří Společenství, jež lze dále vnitřně rozdělit na tři formálně nezávislé bloky práva jednotlivých Společenství); myslitelný je i název „právo Evropských společenství“. Naproti tomu vžitý název „právo Evropského společenství“ je od 1. 11. 1993 nevhodný, má-li označovat něco víc než právo bývalého Evropského hospodářského společenství, neboť právě ono od uvedeného data nese oficiálně název „Evropské společenství“⁵⁾ a

b) **unijní právo v úzkém smyslu**, tj. právo přijaté orgány Unie na základě ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice a o spolupráci ve věcech soudních a vnitřních (čl. J – K.9 Smlouvy EU).

Úvahy o terminologickém rozlišení součástí unijního práva probíhají dnes samozřejmě hlavně uvnitř Evropské unie. Ze střednědobé perspektivy můžeme očekávat zásadnější oficiální vyjádření k této otázce v souvislosti s konferencí představitelů vlád členských států, jejíž konání čl. N Smlouvy EU stanovil na rok 1996: „Konference představitelů vlád členských států bude svolána v roce 1996, aby prozkoumala ta ustanovení této smlouvy, u nichž se předpokládá jejich revize v souladu s cíli vymezenými v člancích A a B.“. Používám-li na následujících řádcích některé ze shora navržených názvů, činím tak s výhradou probíhajícího terminologického třibení. Zamyšlení nad obsahem těchto termínů je smyslem překládané stati.⁶⁾

1. K POVAZE KOMUNITÁRNÍHO PRÁVA

Koexistence práva komunitárního a práv členských států si vyžádala stanovení určitých zásad, které umožňují účinnou a užitečnou aplikaci komunitárního práva. Jde zejména o zásadu bezprostřední použitelnosti, bezprostředního účinku a přednosti, které předpokládají závaznost, resp. platnost komunitárního práva.

⁵⁾ Např. má-li označovat sekundární akty přijaté na základě smluv o založení ostatních dvou Společenství.

⁶⁾ Vnitřní členění unijního práva na právo komunitární a unijní v úzkém smyslu je věc polemická, chápeme-li sjednocování Evropy jako proces jednosměrný od koordinace k integraci. V tomto smyslu správně připomněl autorovi Prof. P. Kalenský, DrSc., že celý vývoj od Jednotného evropského aktu (dále jen JEA) a tzv. Bílé knihy z 80. let svědčí o přechodu od koordinační metody, použité v JEA, k metodě integrační. Naproti tomu nelze přehlédnout, že Smlouva EU otevřela nové oblasti pravomocí Evropské unie, kde se uplatňuje výhradně metoda koordinační – byť s výhledem na integraci – a které tento článek nazývá právem unijním v úzkém smyslu. Současně třibení názorů na obsah mezivládní konference v r. 1996 navíc naznačuje, že poměr mezi používáním metody koordinační a integrační rozhodně nepůjde směrem jednotné integrace pro všechny za každou cenu. Francouzský premiér Edouard Balladur navrhuje řešit rozpor mezi potřebou dalšího rozšiřování Evropské unie a prohlubováním její integrace (což se významně dotýká i ČR) **doktrínou o Evropě tří soustředěných kruhů** (srv. fr. deník Le Figaro, 30. 8. 1994): (1) největší by zahrnoval evropské státy včetně nečlenů EU, s nimiž by se rozvíjely intenzivní hospodářské vztahy a diplomatická a bezpečnostní spolupráce, nejlépe v rámci KSBE, (2) užší kruh by zahrnoval společný trh a koordinovanou zahraniční a obrannou politiku, (3) nejužší kruh by pak přidával integraci měnovou a vojenskou. V tomto duchu jde i návrh parlamentní skupiny CDU/CSU na **vytvoření „tvrdého jádra EU“** zejména pro dosažení měnové unie – SRN, Francie, Lucemburska, Belgie a Nizozemí (bez Itálie!), který rovněž směřuje k „vícerychlostní“ Evropě 1996 (srv. Agence Europe č. 6308 z 5./6. 9. 1994).

U nás dostupná literatura⁷⁾ hovoří při kvalifikaci povahy komunitárního práva zpravidla o bezprostřední či přímé použitelnosti, aplikovatelnosti, působnosti či účinku a účinnosti, nadřazenosti, primátu či přednosti tak nejednotným způsobem, že tím v českých poměrech překonává i nejednotnost existující v rámci doktríny Dvanáctky a judikatury Soudu. Vyjasnění obsahu těchto pojmů, od nichž se následně odvíjí i použitá terminologie, je obsahem této hlavy.

1.1 Bezprostřední použitelnost

Bezprostřední použitelnost je vlastnost, která znamená, že k aplikaci nařízení orgány členských států Společenství není ani nutná ani přípustná jakákoliv recepce jejich vnitřním zákonodárstvím, tj. k aplikaci dochází bez prostřednictví národního recepčního aktu.⁸⁾ Recepční akty jsou pro komunitární právo nebezpečné z toho důvodu, že byť doslovná recepce původního komunitárního aktu mění jeho povahu na akt vnitrostátní se všemi důsledky z toho vyplývajícími (např. procesními lhůtami, ale i charakteristickými vlastnostmi, jako je přednost před národním právem apod.).

Zásada bezprostřední použitelnosti řeší otázku – do vzniku komunitárního práva známou jen ze vztahu mezinárodního práva veřejného a práva vnitrostátního –, zda je komunitární právo samostatný právní systém, který je nutno případně recipovat, nebo zda tvoří jednotu s právem členských států. Jednoznačně a v nejobecnější poloze (tj. pro celé komunitární právo) tuto otázku vyřešil Soud v rozhodnutí *Simmenthal*, kdy řekl, že komunitární právo tvoří „integrální součást . . . právního řádu použitelného na území každého členského státu“⁹⁾ a tudíž „bezprostřední použitelnost . . . znamená, že pravidla komunitárního práva musí vykazovat plné účinky jednotným způsobem ve všech členských státech od nabytí účinnosti po celou dobu jejich platnosti.“¹⁰⁾ Z následujícího však vyplývá, že termín „integrální součást“ nemyslel Soud ve smyslu sjednocení dvou právních řádů – komunitárního a vnitrostátního, ale jako průnik či klín, jímž proniká komunitární právo do práva vnitrostátního, ale přitom se nepřestává řídit vlastními principy.

Předpokladem konstatování o přiřazení komunitárního práva do vnitrostátních systémů je jiné zjištění Soudu:¹¹⁾ „založením na neomezenou dobu Společenství, jež je

⁷⁾ Neustupná, L. a kol., *Evropské společenství*, Prospektrum Praha 1992, s. 46–47; Jílek D. a Týč, V., *Základy práva Evropských společenství*, Masarykova univerzita Brno 1993, s. 94; Edward D. A. O. a Lane, R., *Úvod do práva Evropského společenství* – překl. Prchalová, S. a Král, R., H & H Jinočany 1993, s. 53–54; Kalenský, P., *Nadstátnost, suverenita a právo v tzv. Evropských společenstvích*, Právník 1980, č. 7, s. 647–8.

⁸⁾ Zde lze vidět důvod, proč adjektivum „bezprostřední“ je výstižnější než např. „přímá“, jež nepostihuje explicitně nadbytečnost, resp. nedovolenost prostřednictví národního normativního aktu mezi komunitárním a vnitrostátním právem.

⁹⁾ Věc 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629, odst. č. 17.

¹⁰⁾ Věc 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629, odst. č. 14.

¹¹⁾ Pravomoc Soudu vykládat tak rozšiřujícím způsobem primární komunitární právo stojí svým rozsahem mimo možnosti zkoumání této stati. Pro základní orientaci v problému stačí poukázat na čl. 219 Smlouvy ES, podle níž „členské státy se zavazují, že spory o výklad nebo provádění této smlouvy nebudou řešit jinak, než jak tato smlouva stanoví“, čímž se má na mysli oddíl 4 Smlouvy, jehož první čl. 164 zní: „Soudní dvůr zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění této smlouvy.“

vybaveno vlastními orgány, právní subjektivitou . . . a zejména skutečnými pravomocemi vyplývajícími z omezení kompetencí nebo přenosem pravomocí ze států na Společenství, tyto státy omezily, byť jen v omezených oblastech, svá suverénní práva, a vytvořily tak soubor práva aplikovatelného na jejich příslušníky i na ně samotné“.¹²⁾

Důsledky zásady bezprostřední použitelnosti komunitárního práva lze shrnout přibližně do následujících dvou bodů:

a) komunitární právo se přičleňuje bez dalšího k právu členských států, aniž by je bylo nutno recipovat,¹³⁾

b) komunitární právo se k právu členských států přičleňuje a je aplikováno beze změny své komunitární povahy, tj. je aplikováno jako právo komunitární a nikoliv vnitrostátní.

Aplikace takto vymezeného principu v obecné poloze celého komunitárního práva však vede zpětně ke zjištění, že ne každá komunitární norma je bezprostředně použitelná.

Primární právo, tj. zakládací smlouvy, jejich dodatky a změny, jsou pojmově ze zásady bezprostřední použitelnosti vyloučeny: jde o mezinárodně právní akty, u nichž závisí jen na přístupu členského státu (monistickém či dualistickém), zda provede recepci či nikoliv. Svědčí o tom mj. závěrečná ustanovení Smluv, podle nichž „tato smlouva bude ratifikována Vysokými smluvními stranami v souladu s jejich příslušnými ústavními předpisy.“¹⁴⁾ Případná recepce je však s to změnit některé účinky Smluv při jejich aplikaci, a proto k takové recepci Soud zásadně nepřihlíží.

Ze sekundárního práva lze tuto zásadu bez dalšího vztáhnout právě jen na nařízení podle čl. 189 Smlouvy ES: povaha směrnic její bezprostřední použitelnost zásadně vylučuje, neboť směrnice předpokládá národní prováděcí akt. U rozhodnutí není situace zcela jasná: od nařízení se rozhodnutí liší osobní působností – zavazuje jen adresáty, ale ve všech částech, stejně jako nařízení. Důvodem provedení rozhodnutí, je-li adresátem členský stát (např. rozhodnutí Soudu či Komise), je bezpochyby závaznost. Pokud bychom však přirovnali bezprostřední použitelnost ke smlouvám mezi státy, jimiž si např. vzájemně uznávají soudní rozhodnutí za vlastní, pak je v tomto širokém smyslu možno mluvit o bezprostřední použitelnosti i u rozhodnutí. **Stanoviska a doporučení** nemají závazný obsah, a není tudíž prakticky myslitelné, že by členské státy pomýšlely na jejich recepci.

¹²⁾ Věc 6/64 *Costa*, SbSD 1964 s. 1141.

¹³⁾ To nevylučuje, aby se členský stát vůči mezinárodnímu právu nechoval dualisticky, tj. nerecipoval je. Vůči komunitárnímu právu tak však činit nesmí.

¹⁴⁾ Srv. čl. 247 Smlouvy ES či čl. R. Smlouvy EU. Pro opačný názor, který nerozlišuje mezi komunitárním pojmem bezprostřední použitelnosti a mezinárodně právní charakteristikou „self executing treaties“, totiž že „všechna ustanovení smlouvy ES . . . jsou bezprostředně použitelná, tj. jsou použitelná bez transformace či dokonce recepce vnitřním právem států“, srv. Emmert, F., Pereira de Azevedo M., *L'effet horizontal des directives; la jurisprudence de la CJCE: un bateau ivre?*, RTDE č. 3 1993, s. 503 a n., který se dovolává obecných formulací rozhodnutí SD v cit. věcech *Simmenthal* a *Van Gend en Loos*. Tzv. self-executing character, který se vztahuje více k níže popsanému bezprostřednímu účinku, dobře definoval Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (stanovisko z 3. 3. 1928, série B, č. 15 a 17).

Neprovedením včas nebo chybným provedením normy, jež jednotlivcům zakládá práva, narušují členské státy účinnost a užitečnost¹⁵⁾ komunitárního práva. Společenství má minimální – byť Smlouvou EU posílené – prostředky k tomu, aby členské státy k provedení takové normy přimělo.¹⁶⁾ Aby pochybením členského státu netrpěla práva jednotlivců, vyvinul Soud v rámci svých pravomocí daných článkem 177 Smlouvy ES teorii bezprostředního účinku. Lze ji chápat jako zacelování mezery primárního komunitárního práva, které oblast aplikace komunitárního práva v členských státech upravilo jen velmi zevrubně. Proto také tuto teorii nazývá prof. P. Pescatore „dětskou nemocí komunitárního práva“.¹⁷⁾

Bezprostřední účinek bývá charakterizován jako „právo každé osoby požadovat na svém soudci, aby na jeho případ aplikoval Smlouvy, nařízení, směrnice nebo komunitární rozhodnutí. Jde o povinnost soudce užít tyto texty, ať je zákonodárství země, k níž patří, jakékoliv.“¹⁸⁾ Důvodem této nárokovatelnosti práv je skutečnost, že „Společenství vytváří nový právní řád mezinárodního práva, v jehož prospěch členské státy omezily svá suverénní práva, i když v omezených oblastech, a jeho subjekty zahrnují nejen členské státy, ale i jejich státní příslušníky. Nezávisle na legislativě členských států právo společenství proto nejenom ukládá povinnost jednotlivcům, ale rovněž zakládá jejich práva...“¹⁹⁾

Skutečnost, že nadnárodní právní akt je s to způsobit vznik práv přímo jednotlivcům, není nic nového: tzv. *self-executing treaties*, které přímo vytvářejí práva jednotlivcům, jsou již dlouho známy.²⁰⁾ Zatímco *self-executing* charakter u mezinárodních smluv není presumován,²¹⁾ v případě komunitárního práva (pod názvem bezprostřední účinek) presumován je.²²⁾

Bezprostřední účinek je zejména otázkou posouzení následků některých právních

¹⁵⁾ Fr. l'effet utile; užitečnost je základní argument Soudu při budování teorie bezprostředního účinku – srv. rozhodnutí Soudu ve věcech 9/70 Grad, SbSD 1970 s. 825; 51/76 Verbond van Nederlandse Ondernemingen, SbSD 1977 s. 113; 38/77 Enka, SbSD s. 2203; 21/78 Delkvist, SbSD 1978 s. 2327.

¹⁶⁾ Srv. tzv. žalobu pro nesplnění povinnosti podle čl. 169–171, posílenou zejména čl. 171 odst. 2 in fine Smlouvy ES: „Zjistí-li Soudní dvůr, že dotyčný členský stát nesplnil jeho rozsudek, může mu uložit zaplacení paušální pokuty nebo penále.“

¹⁷⁾ Pescatore, P., The doctrine of „direct effect“. An infant disease of community law, European Law Review 1983, s. 155.

¹⁸⁾ Lecourt (R.) [dlouhodobý předseda Soudu – pozn. autora], L'Europe des juges, Bruylant, Bruxelles 1976; srv. též rozhodnutí SD ve věci 9/70 Grad, SbSD s. 825.

¹⁹⁾ Věc 26/62 Van Gend en Loos, SbSD 1963 s. 1.

²⁰⁾ Srv. např. stanovisko Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti z 3. 3. 1928, série B, č. 15 a 17.

²¹⁾ Srv. cit. stanovisko Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti: „Podle přijaté zásady mezinárodního práva nemůže mezinárodní smlouva jako taková přímo vytvářet práva a závazky pro jednotlivce. . . Nelze však popřít, že samotný předmět mezinárodní smlouvy může podle úmyslu stran být přijetím jistých pravidel, jež pro jednotlivce vytvářejí práva a závazky a jež mohou být aplikována národními soudy. . . Rozhodující je úmysl stran.“

²²⁾ Práva jednotlivců „vznikají nejen, je-li to výslovně stanoveno Smlouvou, ale též v důsledku závazků, jež Smlouva ukládá dobře stanoveným způsobem jak jednotlivcům, tak i členským státům a komunitárním orgánům.“ – srv. cit. věc Van Gend en Loos.

skutečností na konkrétní případy²³⁾ (nejčastěji běh času – neprovedení některého ustanovení základní smlouvy či směrnice včas). Otázka bezprostředního účinku se v praxi zužuje na stanovení kritérií, umožňujících státnímu orgánu stanovit existenci práv a povinností v konkrétně řešené věci. Soud má za to, že „... je třeba a stačí, může-li dovolávané ustanovení... vyvolat přímé účinky mezi členskými státy a jeho příslušníky“²⁴⁾ je-li toto ustanovení (a) jasné a přesné, (b) úplné a právně dokonalé, nevyžadující prováděcí úpravu a (c) bezpodmínečné.²⁵⁾

Bezprostřední účinek má zásadně dvě formy:

a) **vertikální účinek**, který umožňuje jednotlivcům dovolat se práv vůči členskému státu a jeho orgánům. Argumentačním základem vertikálního účinku je zásada, že členský stát se nemůže bránit uplatnění práv jednotlivce dovoláním se skutečnosti, že příslušné ustanovení komunitárního práva, které měl za povinnost provést, prováděcím aktem neprovedl²⁶⁾ (tj. porušil komunitární právo²⁷⁾ – zásada *non venire contra factum proprium*),

b) **horizontální účinek**, který umožňuje dovolat se práv plynoucích z komunitárního práva²⁸⁾ mezi jednotlivci navzájem.

1.2.1 Bezprostřední účinek a primární právo.²⁹⁾ Základním argumentačním pilí-

²³⁾ Ani Soud (srv. cit. věci Costa a Simmenthal) a následně ani doktrína nerozlišují vždy ostře bezprostřední použitelnost a účinek od sebe. V naší literatuře srv. např. J í l e k, D. a T ý č, V. Základy práva Evropských společenství, Masarykova univerzita Brno 1993, s. 94, v cizí např. Isaac, G., Droit communautaire général, Masson, Paříž 1994, s. 165 an., či Bleckmann, A., L'applicabilité directe du droit communautaire: les recours des individus en cas de violation du droit européen, Brusel 1978, s. 110; srv. též cit. práce prof. Kalenského, zejména Ke struktuře mechanismu a základním právním problémům Evropského hospodářského společenství, Právník 1964 č. 1, s. 23 an., Nadstátnost, suverenita a právo v tzv. Evropských společenstvích, Právník 1980, č. 7, s. 640 an., Právo Evropských společenství a č. právní řád (se zřetelem k přístupu Československa), Právník 1990, č. 6, s. 530.

²⁴⁾ SD věc 28/67 Molkerei Centrale, SbSD 1968 s. 211.

²⁵⁾ Věc 6/64 Costa, SbSD 1964 s. 1141.

²⁶⁾ Viz věc 33/70 SACE, SbSD 1970 s. 1214; věc 71/85 Federatie Nederlandse Vakbeweging, SbSD 1986 s. 3855.

²⁷⁾ Srv. čl. 5 Smlouvy ES: „Členské státy učiní veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z této smlouvy nebo jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství. Uspříchlují mu plnění jeho úkolů.“ – např. v souvislosti s čl. 189 odst. 3: „Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům.“

²⁸⁾ Ke zvláštnímu postavení nařízení v této otázce viz níže: 1.2.2.1 Bezprostřední účinek a nařízení.

²⁹⁾ Do primárního práva se počítají smlouvy a protokoly.

a) **zakládací**: smlouva ESUO (Montánní unie) 18. 4. 1951 Paříž, účinná od 23. 7. 1952; sml. EHS, 25. 3. 1957 Řím, úč. 14. 1. 1958; sml. ESAE (Euratom) 25. 3. 1957, úč. 14. 1. 1958,

b) **novelizující**: sml. o společných orgánech z 25. 3. 1957 Řím (EP SD), protokol o postavení SD z 17. 4. 1957 · slučovací sml. o zřízení spol. Rady + Komise z 8. 4. 1965, Brusel, úč. 1. 8. 1967, · protokol o výsadách a imunitách ES, Brusel 8. 4. 1965, · smlouvy o změně rozpočtových pravidel: – Lucemburk 22. 4. 1970, úč. 1. 1. 1971 – Brusel 22. 7. 1975, úč. 1. 6. 1977 (posílené pravomocí EP) · smlouvy o přistoupení (a o úpravě zakl. smluv) – Dánska, Irsko, Spojeného království z 22. 1. 1972, úč. 1. 1. 1973, ÚL č. L 73 z 27. 3. 1972, – Řecka z 24. 5. 1979, úč. 1. 1. 1981, č. L 291 z 19. 11. 1979 – Španělska, Portugalska z 12. 6. 1985, úč. 1. 1. 1986, č. L 302 z 15. 11. 1985 · JEA z 28. 1986 Haag, úč. 1. 7. 1987, L 169 z 29. 6. 1987 · Sml. EU z 7. 2. 1992 Maastricht, úč. 1. 11. 1993.

řem pro bezprostřední účinek primárního práva je rozhodnutí Soudu ve věci *Van Gend en Loos*.³⁰⁾ „... čl. 12 (Smlouvy ES – pozn. autora) vyhláší jasné a bezpodmínečné zákaz, který není povinností konat, ale zdržet se; tato povinnost není doplněna žádnou výhradou členských států, podřizující její provedení pozitivním aktem národního práva; tento zákaz se sám svojí povahou výborně hodí k tomu, aby měl bezprostřední účinky na právní vztahy mezi členskými státy a jejich příslušníky; provedení čl. 12 nevyžaduje legislativní zásah států; skutečnost, že tímto článkem jsou za subjekt povinnosti se zdržet označeny státy, neznamena, že by jejich příslušníci nemohli být jeho beneficiáři.“

Podobné zdůvodnění se týká i dalších ustanovení, jež lze na základě bohaté judikatury Soudu dělit do dvou základních skupin:³¹⁾

- a) ustanovení s úplným (vertikálním i horizontálním) bezprostředním účinkem³²⁾ a
- b) ustanovení s omezeným (jen vertikálním) bezprostředním účinkem.³³⁾

Naproti tomu existuje řada ustanovení, u nichž byl Soudem bezprostřední účinek vyloučen.³⁴⁾

- c) **doplňkové:** · rozhodnutí a dohody přijaté zástupci čl. st. v Radě (čl. 109a, 158, 167, 168a, 216) · deklarace, rezoluce, vyjádření přijaté dohodou čl. st.
- d) **vnější závazky:** (právní silou se řadí mezi primární a sekundární právo, protože jde o mezinárodní právní akty, ale i o akty přijaté na zákl. ustanovené zakl. smluv, tj. na zákl. primárního práva) · sml. ES se 3. státy, mez. organizace (asoc. dohody, dohody o spolupráci . . .) · jednostranné akty orgánů podle někt. vnějších smluv · smlouvy uzavřené členskými státy se 3. st. se souhlasem Komise či Rady.

³⁰⁾ Věc 26/62 *Van Gend en Loos*, SbSD 1963 s. 1.

³¹⁾ Viz ÚL č. C 312/23 z 29. 11. 1982, komentář Isaac G., cit. dílo s. 161.

³²⁾ Tj. ustanovení zakládající práva a povinnosti nejen vůči členským státům (vertikální bezprostřední účinek), ale též pro osoby v úrovni právních vztahů mezi osobami (horizontální bezprostřední účinek): čl. 12 (volný pohyb zboží) věc *Dansk Supermarked*, SbSD 1981 s. 181; čl. 65–66 ESUO a čl. 85–86 ES (soutěžní právo), čl. 78, 81 a 83 *Euratom* (kontrola bezpečnosti) [věc 127/73 *BRT/SABAM*, SbSD 1974 s. 51; věc 13/61 *Bosch*, SbSD 1962 s. 97; věc 37/79 *Marty*, SbSD 1980 s. 2481; čl. 48, 52, 59 a 60 ES (volný pohyb a zákaz diskriminace z důvodů státní příslušnosti) / věc 36/74 *Walrave*, SbSD 1974 s. 1420; čl. 119 (zákaz diskriminace z důvodu pohlaví) věc 43/75 *Defrenne*, SbSD 1976 s. 476.

³³⁾ Tj. ustanovení zakládající práva a povinnosti osob vůči členským státům (vertikální bezprostřední účinek): a) **povinnost nekonat:** čl. 6 ES (dříve čl. 7 EHS) (nediskriminace z důvodu státní příslušnosti) / věc 14/68 *Walt Wilhelm*, SbSD 1969 s. 1; čl. 12 (zákaz zavádění nových cel a dávek s rovnocenným účinkem) / věc 26/62 *Van Gend en Loos*, SbSD 1963 s. 9; čl. 30 (zákaz kvantitativních restrikcí a opatření s rovnocenným účinkem) / věc 74/76 *Iannelli*, SbSD 1977 s. 557; čl. 31 a 32/1 (zákaz kvantitativních restrikcí) / věc 13/68 *Salgoil*, SbSD 1968 s. 661; čl. 37/2 (zákaz diskriminací vyplývajících ze zavádění nových monopolů obchodní povahy) / věc 6/64 *Costa*, SbSD 1964 s. 1164; čl. 53 (zákaz nových omezení práva podnikání) / cit. věc *Costa*; čl. 93/3 (zákaz výkonu plánů pomoci bez oznámení Komise) / věc 20/73 *Lorentz*, SbSD 1973 s. 1471; čl. 95/1, 2 (zákaz fiskální diskriminace importovaných výrobků) / věc 57/66 *Lütticke*, SbSD 1966 s. 302; věc 27/67 *Fink-Frucht*, SbSD 1968 s. 341; b) **povinnost konat:** čl. 13/2 (odstranění fiskálních dávek účinku rovnocenného clům) / věc 33/70 *SACE*, SbSD 1970 s. 1213; čl. 16 (odstranění vývozních cel) / věc 18/71 *Eunomia*, SbSD 1971 s. 811; čl. 37/1 (úprava národních monopolů obchodní povahy) / věc 59/75 *Manghera*, SbSD 1976 s. 91; čl. 48, 52, a 60 / viz výše; čl. 95/3 (odstranění nebo úprava fiskálních diskriminací importovaných výrobků) / cit. věc *Lütticke*.

³⁴⁾ Srv. Kovar R., *Note sur les critères du droit communautaire non directement applicable*, Mélanges Dehousse, Nathan, Paříž, Labor, Brusel 1979, sv. II s. 227: čl. 5 (komunitární věrnost) / věc 9/73 *Schlüter*, SbSD 1973 s. 1161; čl. 32/2 a 33/1, 2 (odstranění kvantitativních omezení) / cit. věc *Salgoil*; čl. 90/2 (použitelnost soutěžního práva na podniky spravující služby obecného zájmu) / věc 43/71 *Politi*, SbSD

1.2.2 **Bezprostřední účinek a sekundární právo.** Formy sekundárního práva jsou základně vyjmenovány v čl. 189 Smlouvy ES. Jde o právní akty natolik odlišné, že je třeba zabývat se jimi z pohledu bezprostředního účinku jednotlivě.

1.2.2.1 **Bezprostřední účinek a nařízení.** Soud poprvé konstatoval bezprostřední účinek nařízení rozhodnutím ve věci *Grad*.³⁵⁾ „... podle ustanovení článku 189 jsou nařízení bezprostředně použitelná a následkem toho jsou svojí povahou vhodné mít bezprostřední účinek...“

Osobitě přispěl do diskuse o otázce bezprostředního účinku nařízení francouzský teoretik Guy Isaac, který se opřel o výrok Soudu v cit. věci *Van Duyn*; tvrdí, že v případě nařízení jde o „normativní akt . . . který má bez dalšího bezprostřední účinek jako celek.“ Prof. Isaac z toho nejprve dovodil, že nařízení „má vždy ve všech svých ustanoveních „bezprostřední použitelnost“³⁶⁾ i když někdy mezeza v jeho textu nebo nedostatek komunitárních nebo národních opatření, na něž odkazuje, brání jeho praktickému použití“³⁷⁾ S takovým tvrzením je těžko souhlasit. Podstatou bezprostředního účinku (Isaacovy bezprostřední použitelnosti) je udělení „práv jednotlivcům, jež národní soudy mají za povinnost chránit“³⁸⁾ tj. možnost jednotlivců v praxi se svých práv domoci. Za této definice pojmu odlišovat podle G. Isaaca bezprostřední účinek od jeho praktické použitelnosti znamená zbavovat jej podstaty obsahu a v důsledku toho setřít rozdíl mezi bezprostřední použitelností a bezprostředním účinkem. Prof. Isaac proto nedávno své stanovisko zmínil: „... zdá se, že mu [rozh. *Van Duyn*] je třeba rozumět tak, že bezprostřední účinek nařízení se předpokládá, aniž by tato presumpce nebyla diskutabilní.“³⁹⁾

Další aspekty vztahu bezprostřední použitelnosti a nařízení jsou obsaženy níže, v části „Bezprostřední účinek a bezprostřední použitelnost“.

1.2.2.2 **Bezprostřední účinek a směrnice.** Poté, co Soud posvětil zásadu bezprostředního účinku primárního komunitárního práva cit. rozhodnutími ve věcech *Van Gend en Loos* a *Lütticke* a připustil její použitelnost i pro sekundární právo cit. rozhodnutím věci *Grad* (jež se týká zejména rozhodnutí), eliminoval snahu členských států omezit význam posledně citovaného rozhodnutí právě jen na rozhodnutí podle čl. 189 Smlouvy ES, a to rozhodnutím ve věci *SACE*.⁴⁰⁾ V této věci šlo nicméně ještě

1971 s. 729; čl. 92 a 93/1, 2 (zákaz státních podpor) / cit. věc *Iannelli*; čl. 97 (stanovení průměrných cel k zajištění refundace na hranicích) / cit. věc *Molkerei Zentrale*; čl. 102 (obligatorní konzultace Komise u některých legislativních návrhů) / cit. věc *Costa*; bývalý čl. 107 (závazky států při měnových manipulacích) / cit. věc *Schlüter*; čl. 117 a 118 (sociální politika) věc 126/86 *Gimenez Zacca*, rozh. SD z 29. 9. 1987, zatím nepublikováno.

³⁵⁾ Věc 9/70 *Grad*, SbSD 1970 s. 825.

³⁶⁾ G. Isaac používá termín „bezprostřední použitelnost“ tam, kde my mluvíme o bezprostředním účinku, zatímco pro naši bezprostřední použitelnost používá termín „okamžitá použitelnost“ (fr. applicabilité immédiate).

³⁷⁾ Isaac, G., cit. dílo s. 167.

³⁸⁾ Věc 43/71 *Politi*, SbSD 1971 s. 1039.

³⁹⁾ Isaac G., cit. dílo s. 172.

⁴⁰⁾ Věc 33/70 *SACE*, SbSD 1970 s. 1214.

o rozhodnutí o ustanovení směrnice ve spojení s ustanovením Smlouvy ES, tedy o kombinaci práva primárního a sekundárního. Proto je pro účely této stati zajímavější rozhodnutí ve věci *Van Duyn*,⁴¹⁾ které se týká již jen samotné směrnice: „... bylo by neslučitelné se závazností, kterou čl. 189 přiznává směrnici, ze zásady vyloučit, že by se příslušné osoby nemohly dovolat jí uložené povinnosti. [...] že čl. 177, který dovoluje národním soudům obrátit se na Soud s otázkou platnosti či výkladu všech aktů orgánů bez rozdílu, zahrnuje ostatně i to, že takových aktů se jednotlivci před těmito soudy mohou dovolat; je třeba zkoumat v každém případě, zda povaha, díkce a podmínky příslušného ustanovení mohou mít bezprostřední účinky ve vztazích mezi členskými státy a jednotlivci;“ Jednou z oněch podmínek, která se váže při posuzování případného bezprostředního účinku směrnice na kritérium bezpodmínečnosti, je lhůta k provedení směrnice. Soud v rozhodnutí věci *Becker*⁴²⁾ konstatoval, že marným vypršením této lhůty se směrnice stává bezpodmínečnou (není-li dána ještě další podmínka).

Pro definování postoje Soudu k otázce horizontálního účinku směrnice měly zásadní význam dvě rozhodnutí ve věcech *von Colson*⁴³⁾ a *Harz*,⁴⁴⁾ jež odpovídaly na quasiidentické otázky německých soudů o aplikaci směrnice č. 76/207 o rovném zacházení mezi muži a ženami ve věcech zaměstnání, vzdělání a pracovního postupu. Konkrétně šlo o finanční sankci za diskriminaci při přijímání do zaměstnání, kterážto sankce má být přiměřená utrpěné újmě a nikoliv jen symbolická, jako např. úhrada nákladů spojených s ucházením se o zaměstnání.

Ve věci *von Colson* byla zaměstnavatelem instituce Porýní–Vestfálska, tj. státní organizace, takže se zde bez problémů uplatnil vertikální účinek. Ve věci *Harz* však šlo o s. r. o., tedy soukromou osobu. Proto Komise Soudu navrhla, aby se rozpomenul na svou judikaturu, kterou horizontální účinek odmítal z důvodu právní jistoty: směrnice nejsou povinně zveřejňovány, a proto nemohou být zdrojem povinností pro jednotlivce. Ale Soud došel k jinému závěru: z povinnosti členských států, tedy i jejich soudů, přijmout všechna obecná i zvláštní opatření k dostání povinnosti (čl. 5 Smlouvy ES), v tomto případě povinnosti provést směrnici, dovodil mj. povinnost soudů aplikovat národní prováděcí předpis ke směrnici „ve světle textu a cíle směrnice, aby bylo dosaženo výsledku stanoveného článkem 189, odstavec 3.“⁴⁵⁾ Vzhledem k tomu, že nejde o přímé dosažení výsledku řádným provedením směrnic národním právním aktem, ale jen o nepřímé dosažení výsledku stanoveného směrnicí prostřednictvím rozhodnutí národního soudu, jde o NEPŘÍMÝ⁴⁶⁾ HORIZONTÁLNÍ ÚČINEK; o plném bezprostředním účinku směrnice zde nemůže být vzhledem k uvedeným okolnostem řeč.

Plný bezprostřední horizontální účinek směrnice dosud Soud neuznal.⁴⁷⁾ V cit. věci *Francovich* se vydal jiným směrem: v tomto případě nešlo o to, jak vyložit prováděcí

⁴¹⁾ Věc 41/74 *Van Duyn*, SbSD 1974 s. 1337.

⁴²⁾ Věc 8/81 *Becker*, SbSD 1982 s. 53.

⁴³⁾ Věc 14/83 *von Colson a Kamann*, SbSD 1984 s. 1908.

⁴⁴⁾ Věc 79/83 *Harz*, SbSD 1984 s. 1921.

⁴⁵⁾ Bod 26 cit. věci *Harz*.

⁴⁶⁾ Nazývá též někdy pasivní horizontální účinek, srv. 106/89 *Marleasing*, SbSD 1990 s. 4135.

⁴⁷⁾ Srv. např. rozhodnutí ve věcech 152/84 *Marshall*, SbSD 1986 s. 723; 106/89 *Marleasing*, SbSD 1990 s. 4135; 6 & 9/90 *Francovich*, SbSD 1991 s. 5357.

předpis ke směrnici, ale jak postupovat v případě, že takový předpis vůbec vydán nebyl. Místo horizontálního účinku Soud konstatoval odpovědnost k náhradě škody státem za neprovedení směrnice, čímž prozatím vývoj judikatury v této otázce uzavřel.

1.2.2.3 **Bezprostřední účinek a rozhodnutí.** Oproti ustanovením primárního práva a nařízením, která působí *erga omnes*, se rozhodnutí (spolu se směrnicemi) nalézají v odlišném postavení: zavazují jen adresáty. Jejich možnost udílet jednotlivcům nárokovatelná práva je tudíž velmi omezená co do subjektu.

K otázce bezprostředního účinku rozhodnutí se vyjádřil Soud zásadně v rozhodnutí věci *Grad*.⁴⁸⁾ „... jsou-li podle ustanovení článku 189 nařízení bezprostředně použitelná a následkem toho jsou svojí povahou vhodná mít bezprostřední účinek, nevyplývá z toho, že by jiné kategorie aktů předvídaných tímto článkem nikdy nemohly mít podobné účinky; ... , že zejména v případech, kdyby komunitární orgány rozhodnutím zavázaly členský stát nebo všechny členské státy jednat stanoveným způsobem, by užitečnost takového aktu byla oslabena, kdyby oprávněným osobám takového státu bylo bráněno dovolat se rozhodnutí před soudem a kdyby národním soudům bylo bráněno vzít je v úvahu jakožto prvek komunitárního práva; jestliže účinky rozhodnutí nemohou být totožné s účinky obecně normativního ustanovení, tento rozdíl nevylučuje, aby případně konečný výsledek, spočívající pro oprávněné osoby v právu uplatnit rozhodnutí u soudu, byl též jako účinek obecně normativního ustanovení, jež je bezprostředně použitelné.“ Jde o formulaci natolik explicitní, že další komentář by byl jen rozměňováním jasně formulovaného názoru, jehož se Soud doposud drží. Je možno pouze upozornit na to, že rozhodnutí zavazující členské státy, aby dosáhly nějakého výsledku, není nic jiného než skrytá směrnice. Soud tedy mohl zvolit i jinou cestu: nezabývat se bezprostředním účinkem u rozhodnutí, ale přidržet se své zásady neposuzovat právní akty podle názvu, ale podle obsahu, a v důsledku toho považovat dané rozhodnutí za skrytou směrnici.

1.2.2.4 **Bezprostřední účinek a bezprostřední použitelnost.** Výše jsme konstatovali, že judikatura Soudu a následně i doktrína používají často pojmy bezprostřední použitelnost a bezprostřední účinek alternativně, bez zásadního rozlišování. Z toho může vzniknout dojem, že bezprostřední použitelnost a bezprostřední účinek jsou pouze dvě strany téže mince: jednou z pohledu státních orgánů (bezprostřední použitelnost), podruhé z pohledu jednotlivců (bezprostřední účinek). Existuje řada ustanovení v bezprostředně použitelných nařízeních, jež zakládají práva osobám. V těchto případech se zdá, že Soud vidí (explicitně u nařízení) bezprostřední účinek jako NÁSLEDEK bezprostřední použitelnosti: „... podle ustanovení článku 189 jsou nařízení bezprostředně použitelná a následkem toho jsou svojí povahou vhodná mít bezprostřední účinek“⁴⁹⁾ „... za podmínek článku 189 odst. 2 ... nařízení ... je přímo použitelné v každém členském státu ... , má tudíž ze své vlastní podstaty a ze své funkce v systému pramenů komunitárního práva okamžité účinky a je, jako takové, schopno udílet jednotlivcům práva, jež národní soudy mají za povinnost chránit.“⁵⁰⁾

⁴⁸⁾ Věc 9/70 *Grad*, SbSD 1970 s. 825.

⁴⁹⁾ Věc 9/70 *Grad*, SbSD 1970 s. 825.

⁵⁰⁾ Věc 43/71 *Politi*, SbSD 1971 s. 1039.

Důsledkem této úvahy je závěr, že ona nárokovatelnost práv osob, kterou v případě směrnice nazýváme bezprostředním účinkem, je součástí bezprostřední použitelnosti nařízení: je-li jedním z důsledků zásady bezprostřední použitelnosti povinnost národního soudce aplikovat nařízení bez národní recepční normy,⁵¹⁾ zahrnuje tato aplikace nařízení i případná ustanovení obsahující práva osob. Jinými slovy, má-li vnitrostátní soudce aplikovat celé nařízení (závazné ve všech částech *erga omnes*), může případně jeho aplikace zahrnout i konstatování práv jednotlivců na jejich žádost, což u některých jiných druhů pramenů komunitárního práva nazýváme bezprostředním účinkem.

Proti tomu lze postavit názor, že Soud vytvořil teorii bezprostředního účinku jen pro ty případy, kdy adresátem normy je členský stát (nařízení však zavazuje *erga omnes*, i když faktickým adresátem některého ustanovení může být členský stát), jenž ve stanovené lhůtě nesplnil svoji povinnost zprostředkovat vlastní legislativou osobám práva stanovená normou komunitární (směrnici či ustanovením zakládací smlouvy). Podle tohoto názoru jsou bezprostřední použitelnost a bezprostřední účinek dvě nezávislé vlastnosti komunitárního práva, které je nutno striktně odlišovat, zejména pak v případě nařízení. Základním argumentačním kamenem takového rozlišení pak ale nemůže být nic jiného než shora citovaný princip užitečnosti komunitárního práva.

1.3 Přednost

Dalším podstatným rysem komunitárního práva je jeho **přednost** před národním právem,⁵²⁾ dokonce i před ústavou členského státu⁵³⁾ v případě, kdy u státního orgánu dojde ke střetu normy národní s normou komunitární.

O přednosti se primární komunitární právo výslovně nezmiňuje. Zásadu přijal Soud rozhodnutím ve věci *Costa*⁵⁴⁾ zejména z následujících důvodů:

a) bezprostřední použitelnost a účinek by byly bez užítu, kdyby volba práva v případě kolize mezi národním a komunitárním právem byla na volné úvaze národního soudu; přednost ostatně ze zásady bezprostřední použitelnosti vyplývá (viz níže),

b) přesun pravomocí z členských států na Společenství, uskutečněný zakládacími smlouvami, by byl při neexistenci přednosti komunitárního práva narušen, resp. eliminován, protože při aplikaci práva by docházelo k praktické negaci přijatých obecných závazků,

c) jednota komunitárního právního řádu nemůže dopustit rozdílnost postavení komunitárního práva v zákonodárstvích jednotlivých členských států, protože by tím docházelo k velkým rozdílům mezi aplikací komunitárního práva stát od státu.

Přednost je tedy „**existenční podmínkou komunitárního práva**“.⁵⁵⁾ Z rozhodnutí *Costa* mj. vyplývá, že přestože komunitární právo je „*integrální součástí . . . právního řádu použitelného na území každého členského státu*“⁵⁶⁾ nelze na střet komunitárního

⁵¹⁾ Isaac, G., cit. dílo s. 153.

⁵²⁾ Zásadu stanovilo rozh. SD ve věci 6/64 *Costa*, SbSD 1964 s. 1141, důsledky její aplikace pak zejména rozh. SD ve věci 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629.

⁵³⁾ SD věc 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*, SbSD 1970 s. 533.

⁵⁴⁾ Věc 6/64 *Costa*, SbSD 1964 s. 1141.

⁵⁵⁾ Pescatore, P., *Le droit de l'intégration*, Sijthoff, Leyde 1972.

⁵⁶⁾ Věc 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629, odst. č. 17, komentář viz výše.

vnitrostátního práva aplikovat zásadu *lex posterior derogat priori*: „*pocházející z autonomního pramene, právo vzniklé ze smlouvy nemůže být vzhledem ke své zvláštní originální povaze soudně negováno jakýmkoli vnitrostátním pravidlem, nemá-li ztratit svoji komunitárně právní povahu a pokud nemá být zpochybněn právní základ Společenství samého*“.⁵⁷⁾

Důsledky aplikace zásady přednosti pak Soud rozvedl zejména rozhodnutím ve věci *Simmenthal*.⁵⁸⁾ K nim patří především

a) povinnost národního soudce ponechat neaplikovánu národní normu, která odporuje normě komunitární,

b) nemožnost platně přijímat nové národní legislativní akty, neslučitelné s komunitárním právem.⁵⁹⁾

Nesplnění této povinnosti spadá pod nesplnění povinnosti dle čl. 5 Smlouvy ES zdržet se „*jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit uskutečnění cílů této smlouvy*“.⁶⁰⁾

K takovému konstatování slouží žaloba o nesplnění povinnosti.⁶¹⁾ Z důvodů právní jistoty je vždy vítáno a někdy i obligatorní, aby dotčená národní norma byla zrušena.⁶²⁾

Pro samu zásadu přednosti je životně důležité zachování komunitární povahy komunitárního práva jakožto integrální součásti práva národního – jde svým způsobem o problém vajíčka a slepice: zásada přednosti byla přijata sama o sobě ve formě rozhodnutí Soudu (cit. věci *Costa* a *Simmenthal*) a je tedy součástí práva komunitárního i národního. Kdyby nebyl zachován komunitární charakter komunitárního práva (tj. i rozhodnutí, které samu zásadu přednosti stanovilo), byla by hierarchizace norem národního práva a právní síly jen otázkou ve výlučné pravomoci národního práva a záviselo by jen na něm, zda by komunitárnímu právu přednost přičkl či nikoliv: logicky by dotčené rozhodnutí zařadil z hlediska právní síly do vlastní hierarchie právních aktů, z kterýchto pozice by toto rozhodnutí nikdy nemohlo etablovat nic podstatného ke vztahu národního a komunitárního práva, natož jeho přednost před národní ústavou. Jinými slovy, zásada přednosti musí být v první řadě aplikována na rozhodnutí, jímž byla etablována. Tím toto rozhodnutí (o přednosti komunitárního práva) dostalo přednost přede všemi normami vnitrostátními, a tak mohla být zásada přednosti aplikována na celé *acquis communautaire*.

Z terminologického hlediska nutno upozornit, že namísto pojmu „přednost“ bývá používán alternativně též pojem „nadřazenost“ či nečesky „primát“.

1.4 Závaznost

Hovoří-li komunitární právo o závaznosti, pokrývá tím v rámci jednoho termínu více situací, které klasická právní teorie rozlišuje na více pojmů. **Závaznost primárního komunitárního práva** je dána mezinárodním právem veřejným.⁶³⁾ **Závaznost** je též

⁵⁷⁾ Věc 6/64 *Costa*, SbSD 1964 s. 1141.

⁵⁸⁾ Věc 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629.

⁵⁹⁾ Věc 84/71 *Marinex*, SbSD s. 89.

⁶⁰⁾ Věc 48/71 *Komise v. Itálie*, SbSD 1972 s. 529.

⁶¹⁾ Čl. 169 Smlouvy ES, čl. 141 Smlouvy Euratom, čl. 88 Smlouvy ESUO.

⁶²⁾ Věc 167/73 *Komise v. Francie*, SbSD 1974 s. 359.

⁶³⁾ Vídeňská úmluva o smluvním právu mezi státy z r. 1969.

vlastností **komunitárního sekundárního práva**, k něž se čl. 189 – v porovnání s ostatními výše uvedenými vlastnostmi komunitárního práva – vyjadřuje nejjasněji (snad proto se o ní v doktríně příliš nehovoří), a to hned z dvojího pohledu, z pohledu adresáta i obsahu:

- **nařízení** má „obecnou závaznost“ (tj. určeno *erga omnes*), je „závazné ve všech svých částech“ (závazný je celý obsah);
- **směrnice** zavazuje „stát, kterému je určena“ (adresáti) „pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům“;
- **rozhodnutí** – závazné „pro toho, komu je určeno“ (adresáti) „ve všech svých částech“ (obsah);
- **doporučení a stanoviska** – „nejsou závazná“, pokud nejde obsahově o jiný druh aktu s matoucím názvem (např. „doporučení“, jehož obsahem je – byť částečně – nařízení či směrnice).

Takto pojatá závaznost spojuje v sobě dvě vlastnosti, které se ve vnitrostátním právu označují jednak jako **účinnost** (jde-li o normativní právní akty), jednak jako **právní moc** individuálních právních aktů, jejímž předpokladem bývá zásadně doručení (ale nelze vyloučit ani pouhé vyhlášení, zveřejnění) a nemožnost změny řádným opravným prostředkem. Toto rozlišení je významné zejména v případě rozhodnutí, které je článkem 189 Smlouvy ES pojato natolik široce, že zahrnuje jak právní normativní akty (např. rozhodnutí Rady podle čl. 189 B, C Smlouvy ES), tak individuální akty (např. rozhodnutí Soudu).

Význam závaznosti je dán tím, že závaznost je základem bezprostřední použitelnosti, bezprostředního účinku či přednosti.⁶⁴⁾ V tom smyslu se vyjádřil i Soud v rozhodnutí věci *Van Duyn*, když – hovoře o bezprostředním účinku směrnice – stanovil, že „... bylo by neslučitelné se závazností, kterou čl. 189 přiznává směrnicí, ze zásady vyloučit, že by se příslušné osoby nemohly dovolat jí uložené povinnosti.“ Těž ve věci *Marshall*⁶⁵⁾ Soud konstatoval „... závaznost, na níž je založena možnost dovolávat se směrnice před národním soudem...“

K závaznosti komunitárních aktů je nutno ještě podotknout, že je to právě tato vlastnost, která umožňuje žalobu pro nesplnění povinnosti⁶⁶⁾ i žalobu pro nečinnost⁶⁷⁾ před Soudem. Ani bezprostřední použitelnost, bezprostřední účinek či přednost nemohou být tím právním základem, který by použití zmíněných žalob zdůvodňoval.

1.5 Platnost

Platnost je vlastnost normativního právního aktu, odrážející skutečnost, že akt byl řádně vyhlášen, zpravidla v oficiální sbírce právních předpisů⁶⁸⁾ a že může být změněn či zrušen jen aktem stejné nebo vyšší právní síly.

⁶⁴⁾ Předpokladem závaznosti je pak platnost – viz níže oddíl 1.5.

⁶⁵⁾ Věc 152/84 *Marshall*, SbSD 1986 s. 723.

⁶⁶⁾ Čl. 169–171 Smlouvy ES, čl. 141–143 Smlouvy Euratom a čl. 88 Smlouvy ESUO.

⁶⁷⁾ čl. 175 Smlouvy ES, čl. 148 Smlouvy Euratom a čl. 35 Smlouvy ESUO.

⁶⁸⁾ Veverka a kol., *Základy teorie práva*, Aleko Praha 1991, s. 163 an.

Pojem platnosti je možno nahlížet (a) jednak pohledem Společenství (tj. zjišťovat splnění podmínek platnosti uvnitř jednoho právního subjektu), (b) jednak pohledem členského státu, na jehož území se mají aplikovat normy, které jeho vlastní parlament nepřijal.

Ad (a) O platnosti sekundárních komunitárních norem se primární komunitární právo výslovně zmiňuje jen vzácně. Podmínky platnosti však v příslušných ustanoveních obsaženy jsou (např. určení příslušného orgánu, počtu kladných hlasů potřebných k přijetí aktu, kvórum apod.).

Ad (b) Význam platnosti je však z pohledu členského státu dán dvěma momenty:

1. Aby mohl mít komunitární právní akt přednost, bezprostřední účinek či mohl být bezprostředně použitelný a závazný, musí být především platný.

2. Platnost je ona pravlastnost, která umožní, aby členský stát přijal jako součást svého právního řádu ty právní akty z *acquis communautaire*, které nejsou bezprostředně použitelné, nemají bezprostřední účinek, nedochází ohledně nich ke střetu norem (takže zásada přednosti se neuplatní) a ani nejsou závazné (např. stanoviska, doporučení a zejména tzv. akty mimo nomenklaturu čl. 189 Smlouvy ES, např. deklarace, rezoluce a nařízení a rozhodnutí při přijímání tzv. vnějších smluv atd., o jejichž vlastnostech se z primárního práva nedozvídáme nic, neboť se s nimi nepočítalo). Přesto i o nich platí, že jsou součástí vlastního právního řádu ES, který je „*integrován ode dne platnosti do právních systémů členských států*...“⁶⁹⁾ Důvodem této integrace není skutečnost, že akt je platný v jistém právním řádu (v tomto případě v komunitárním právu), jehož je dotýčný stát členem – to by byl čistě mezinárodně právní pohled na věc. Důvodem tohoto začlenění je, že *státy omezily, byť jen v omezených oblastech, svá suverénní práva a vytvořily tak soubor práva aplikovatelného na jejich příslušníky i na ně samotné*“⁷⁰⁾ který tvoří „*integrální součást... právního řádu použitelného na území každého členského státu*.“⁷¹⁾

Můžeme pocíťovat jako nedostatek zakládacích smluv, že otázku platnosti celého sekundárního práva pro členské státy nevyjádřily explicitně, ale přenechaly ji k vyřešení Soudu. Každopádně nelze přehlédnout, že zakládací smlouvy s pojmem platnosti počítají, neboť její kontrolu svěřují Soudu

a) článkem 177 Smlouvy ES o předběžných otázkách platnosti aktů orgánů Společenství a Evropské ústřední banky,

b) článkem 173 Smlouvy ES, čl. 146 Smlouvy Euratom a čl. 33 Smlouvy ESUO o tzv. přímé žalobě o neplatnost, též žalobě na zrušení (toto ustanovení hovoří o právnosti/zákonnosti/legalitě aktu a o jeho zrušení, neplatnosti – různé jazykové verze připouštějí různé překlady); důvody této neplatnosti⁷²⁾ jsou negativně vymezeny podmínkami platnosti komunitárního právního aktu,

c) článkem 184 Smlouvy ES o tzv. námitce neplatnosti/nezákonnosti, jež může být uplatněna ze stejných důvodů jako žaloba o neplatnost.

⁶⁹⁾ SD věc 6/64 *Costa v. ENEL*, SbSD 1964 s. 1141.

⁷⁰⁾ Věc 6/64 *Costa* SbSD 1964 s. 1141.

⁷¹⁾ Věc 106/77 *Simmenthal*, SbSD 1978 s. 629, odst. č. 17.

⁷²⁾ Nepříslušnost, porušení podstatných formálních náležitostí, porušení smlouvy či jejího prováděcího předpisu, zneužití pravomoci.

Z terminologického hlediska nelze pominout, že komunitární právo nerozlišuje mezi platností a účinností.⁷³⁾ Jak primární, tak sekundární právo hovoří o vstupu v platnost, jež váže na časovou lhůtu, která v českém právu typicky charakterizuje účinnost. Nejčastěji se užívá formule „*toto nařízení/rozhodnutí vstoupí v platnost den po svém zveřejnění v Úředním listu*“.⁷⁴⁾ K této formulaci je nutno učinit dvě poznámky:

a) je-li podmínkou platnosti řádné uveřejnění aktu, pak další vlastností, která přistupuje s časovým odstupem – byť 24 hodin/1 den – je účinnost: z toho lze dovodit, že výše citovaná formulace normativních aktů s účinností implicitně počítá,

b) není žádným komunitárním předpisem vyloučeno, že namísto citovaného jednoho dne se v případě potřeby použije i lhůta delší, čímž vznikne zřetelnější časový prostor legisvakace oddělující účinnost od platnosti.

2. K POVAZE UNIJNÍHO PRÁVA V ÚZKÉM SMYSLU

2.1 Unijní právo v úzkém smyslu a jeho povaha

Unijní právo v úzkém smyslu je blok práva, jenž má základ v těch ustanoveních Smlouvy EU, která pouze nemodifikují smlouvy o založení tří již existujících Společenství, ale stojí obsahově mimo tyto smlouvy. V textu Smlouvy EU je poznáme podle toho, že jsou označena písmeny a nikoliv číslicemi. Na dalších řádcích této stati budeme tento soubor norem pro odlehčení nazývat jen úzce unijním právem.

Rozdíly od komunitárního práva a důsledky z nich vyplývající jsou dány především obsahem primárního úzce unijního práva, jež – upravující koordinaci zahraniční, bezpečnostní, vnitřní politiky a justice – dotýká se nejcitlivějších míst suverenity členských států. Nelze se tudíž divit, že v úzce unijním právu nenacházíme výraz stejného stupně integrace v obchodní, hospodářské a s nimi souvisejícími oblastmi upravenými právem komunitárním. Od komunitárního práva je sekundární⁷⁵⁾ úzce unijní právo odlišeno v několika směrech:

a) jeho přijímání je upraveno zvláštními postupy řízení v člácích J.3, K.3 a O;⁷⁶⁾

b) nejsou specifikovány druhy aktů, ani jejich vlastnosti (závaznost, použitelnost apod.), které má Rada pod označením „opatření“ přijímat;

c) v rámci těchto postupů řízení je eliminován iniciační monopol Komise: akty

⁷³⁾ Účinnost právní normy označuje, od které doby je nutno podle právní normy postupovat, respektive ji používat a dodržovat, nebo kdy má její používání skončit. Platnost právní normy a její účinnost často nespádají vjedno. Právní norma platí, jakmile byla vyhlášena, působí však až od doby, která je v ní přesně uvedena. Viz Madar, Z. (ed.), Právní slovník, Praha 1988, sv. II, s. 454.

⁷⁴⁾ Fr.: La présente décision entre en vigueur le jour suivant celui de sa publication au Journal officiel des Communautés européennes; angl.: This regulation shall enter into force on the day following its publication in the Official Journal of the European Communities.

⁷⁵⁾ Do sekundárního práva v této stati řadíme též úmluvy mezi členskými státy podle čl. K.3 odst. 2/c: „Rada může . . . c) aniž by byl dotčen článek 220 Smlouvy o založení Evropského společenství, vypracovat úmluvy, které doporučí členským státům k přijetí v souladu s jejich ústavními předpisy. . .“

⁷⁶⁾ Shodně s komunitárním právem Rada své blíže nespecifikované akty přijímá zásadně jednomyslně, pokud není stanoveno jinak ve speciálních případech, která počítají jak s kvalifikovanou (3/5 – čl. K.4 odst. 3/2), tak 2/3 (čl. K.3 odst. 2/c) většinou.

přijímá Rada Evropské unie zpravidla na návrh Evropské rady, ale též z iniciativy členského státu či Komise;⁷⁷⁾

d) celý tento blok práva stojí – s drobnými výjimkami – mimo pravomoc Soudního dvora.⁷⁸⁾

Platnost úzce unijních aktů Rady nebude zjevně působit větší potíže: akty budou platné při splnění podmínek příslušných postupů jejich přijímání. I při nedostatku výslovných ustanovení o platnosti můžeme *per analogiam* odkázat na příslušnou část hlavy I. této stati.

Ne tak jednoznačně již můžeme pojednat o **závaznosti** úzce unijních aktů. Na rozdíl od komunitárního práva nenacházíme pro tyto akty úpravu jejich závaznosti, a proto se musíme přiklonit k jednomu z následujících dvou řešení:

a) **řešení mezinárodně právní:** pokládajíce úzce unijní akty za akty mezinárodního práva dohodnuté zástupci států v Radě EU, obrátíme se k Vídeňské úmluvě o smluvním právu z r. 1969, aniž bychom – opět na rozdíl od komunitárního práva – mohli cokoli dodat o jejich **vynutitelnosti** či sankci za nesplnění,

b) **řešení komunitární:** Rada EU bude přijímat akty při analogickém použití čl. 189 Smlouvy ES;⁷⁹⁾ je třeba povšimnout si jisté duplicity i v aktech ES, kde nařízení nadbytečně končí větou „*Toto nařízení zavazuje ve všech částech a je bezprostředně použitelné ve všech členských státech*“ a např. směrnice je ukončována slovy: „*Tato směrnice je adresována členským státům*“, ačkoliv to předem jasně vyplývá z čl. 189. Budou-li takto končit i úzce unijní akty, bude analogie s čl. 189 Smlouvy ES mimo vsi pochybnost.

Bezprostřední použitelnost úzce unijních aktů by připadala v úvahu v případě, že by došlo ke shora uvedenému analogickému použití čl. 189 i na úzce unijní vztahy, resp. v případě, že Rada EU v úzce unijním aktu použije shora citovanou formuli o závaznosti ve všech částech a ve všech členských státech.

Vzhledem k zásadní absenci orgánu pověřeného závaznou interpretací tohoto práva rovněž zůstává nereálná představa, že by – kromě případné změny Smlouvy – mohl být konstatován **bezprostřední účinek** či **přednost** aktů Rady před národním právem, což se pro jejich konkrétní aplikaci může v budoucnu ukázat jako osudové. V komunitárním právu byly tyto zásady řešení kolize norem práva zavedeny Soudním dvorem, který však je z úzce unijního práva zásadně vyloučen. Jako k náhražce bezprostředního účinku se lze samozřejmě utéci k případnému *self-executing charakteru*, který však – na rozdíl od bezprostředního účinku – není presumován. Případné zajištění přednosti pro úzce unijní

⁷⁷⁾ Toto oslabení úlohy Komise se odrazilo i v jejím novém oficiálním názvu: zatímco Rada ministrů se změnila plným právem na Radu Evropské unie, Komise si vzhledem ke svému pomínutí pokud jde o nárůst pravomocí změnila název jen „Evropská komise“, což může vyvolat nedorozumění vzhledem k existenci několika evropských komisí OSN.

⁷⁸⁾ Srv. výše cit. čl. L a nepřímě též čl. J.11 odst. 1 Smlouvy EU: „*Ustanovení článků 137, 138, 139 až 142, 146, 147, 150 až 153, 157 až 163 a 217 Smlouvy o založení Evropského společenství se uplatní ve vztahu k ustanovením týkajícím se oblastí uvedených v této hlavě.*“ Nepřímost vynětí této oblasti z pravomoci Soudního dvora je dána tím, že ustanovení Smlouvy ES (čl. 164–188) nejsou ve shora cit. výčtu uvedena.

⁷⁹⁾ Čl. J.11 odst. 2 a K.8 Smlouvy EU, upravující rozhodování o administrativních výdajích v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, justice a vnitřních věcí, použití – byť analogické – čl. 189 Smlouvy ES sice výslovně nepřipouští či nepředpokládají, ale ro vnějš nezakazují.

akty je při absenci pravomoci Soudu (který teorii přednosti vymyslel) otázkou spíše iluzorní, protože v tomto případě nemáme – na rozdíl od bezprostředního účinku – poruce ani žádnou mezinárodně právní náhražku.

V praxi to znamená, že nikdo nemůže donutit členský stát, aby v oblastech pokrytých úzce unijním právem

- a) učinil své vlastní zákonodárství kompatibilním s opatřením Rady EU,
- b) opatření přijaté v Radě jinak než jednomyslně skutečně aplikoval.⁸⁰⁾

Pokud je toto konstatování správné, zjišťujeme, že úzce unijní právo je mnohem bližší mezinárodnímu právu veřejnému, než právo komunitární.

2.2 Vztah komunitárního a úzce unijního práva

Jsou-li rozdíly mezi komunitárním právem a právem úzce unijním tak zásadní, jak to naznačil předcházející oddíl této hlavy, musíme si položit otázku, jaký je vztah práva komunitárního a práva úzce unijního, jinými slovy najít mezi těmito dvěma bloky práva styčné body, které by zdůvodňovaly existenci unijního práva v širokém smyslu, které zahrnuje právo komunitární i úzce unijní.

2.2.1 Vztah smluv o založení Evropské unie a tří Společenství

Pro zodpovězení otázky vztahu obou součástí unijního práva v širokém smyslu slova úzce má zásadní význam ujasnění **vztahu tří Společenství** jakožto subjektů mezinárodního práva a **Evropské unie**: otázka existence právní subjektivity Evropské unie je pak v rámci tohoto problému pro charakter úzce unijního práva rozhodující.

Studium úzce unijních ustanovení Smlouvy EU nás může právem vést k otázce, zda nabytím účinnosti nezměnila tato smlouva *via facti* tři Společenství na jediný subjekt – Evropskou unii.

Proto je třeba položit několik souvisejících otázek:

(1) **Je Evropská unie subjektem práva?** Explicitně to Smlouva EU (na rozdíl od Smlouvy ES, ESUO a EURATOM) nestanoví, ale kladné zodpovězení této otázky vyplývá z Vídeňské úmluvy o smluvním právu mezi státy z r. 1969: Evropskou unii založily signatářské státy mezinárodní smlouvou v plné formě a uznaly ji *inter se*, což má konstitutivní účinek; uznání ostatními subjekty mezinárodního společenství má jen význam pro rozsah aktivit Unie. Z absence výslovného ustanovení o právní subjektivitě nelze proto dovodit, že by smluvní strany neměly vůli Evropskou unii nadat právní subjektivitou. Existuje ostatně řada důvodů nepřímých, z nichž by se dala právní subjektivita Unie odvodit i ze samotné Smlouvy EU. Předně jde o čl. A, který stanoví, že Unie je založena mj. na stávajících Společenstvích. Dále mám za to, že jen mezinárodně právní subjekt může upravit otázku členství (čl. 0) či občanství (čl. 8 Smlouvy ES).

⁸⁰⁾ Na základě zkušeností z komunitárního práva si lze reálně představit i situaci, kdy členský stát odmítne posléze aplikovat opatření, pro něž jeho zástupce v Radě hlasoval; srv. rozhodnutí SD ve věci 68/86 GB v. Rada, SbSD 1988 s. 855 či ve věci 166/78 Itálie v. Rasa, SbSD 1979 s. 2575.

Proti tomuto názoru se staví řada oponentů z řad vrcholné doktríny⁸¹⁾ a i soudnictví,⁸²⁾ kteří právní subjektivitu Evropské unie popírají zejména pro nedostatek odpovídajícího výslovného ustanovení ve Smlouvě EU.

(2) Skutečnost, že např. občanství Unie je nyní upraveno Smlouvou ES (čl. 8), či že administrativní a případně operativní výdaje na realizaci zahraničně politických a bezpečnostních opatření jdou z rozpočtu Evropského společenství (čl. J.11), vyvolává otázku, **co zbylo z doktrinárně vždy zdůrazňované samostatnosti jednotlivých Společenství**. Revidovat některou zakládací komunitární smlouvu lze napříště jen přes Smlouvu EU (čl. N), přistoupit lze jen k EU, nikoliv ke Společenstvím (čl. 0), nejdůležitější orgány dříve komunitární jsou dnes orgány EU (čl. C).

(3) Je nicméně evidentní, že ona tři Společenství ani nabytím účinnosti Smlouvy EU nezanikla. Je tedy třeba se ptát, **jaký je vztah EU a tří Společenství**.

Z následujících skutečností je možno dovodit, že Unie je jakousi samostatnou quasiholdingovou střešní organizací nad Společenstvími:

(a) Článek A Smlouvy EU uvádí, že Unie se skládá ze tří Společenství rozšířených o další oblasti. Je tedy něčím víc než ona tři Společenství dohromady.

(b) Tři Společenství nebyla zrušena, ani nefúzovala. Unie proto není jejich právním nástupcem.

(c) Členství, občanství, rozhodovací orgány atd. jsou vztaženy výlučně k Unii.

(d) Administrativní a případně i operativní náklady na realizaci zahraničně politických opatření jdou k třetí rozpočtu Evropského společenství, o čemž je rozhodnuto Smlouvou EU.

(e) Zatímco přidružení je možné i nadále jen ke třem Společenstvím (např. čl. 238 Smlouvy ES), přistoupení k těmto Společenstvím již možné není (příslušná ustanovení byla zrušena – např. čl. 237); přistoupení je možné jen k Unii.

2.2.2 Rozdíly při aplikaci práva komunitárního a úzce unijního

Konstatovali-li jsme takto prvky propojující Evropskou unii a tři Společenství, je třeba nicméně ještě jednou důrazně upozornit na **podstatný rozdíl v úrovni aplikace práva**, který je dán absencí pravomoci Soudního dvora. Ten nemá právo

a) vykládat úzce unijní ustanovení kromě článků K.3 odst. 2/c a článků L až S,

b) při aplikaci úzce unijních ustanovení, jež se dovolávají ustanovení Smlouvy ES (např. čl. K.8), se v pochybnostech nelze obrátit na Soud pomocí čl. 177 Smlouvy ES, protože článkem L, vymezujícím výjimky ze zásady vyloučení Soudu z úzce unijního práva, není dána taková pravomoc Soudu.

⁸¹⁾ Srv. např. ISAAC, cit. dílo s. 26: „... žádná nová právní osoba nebyla vedle Společenství vytvořena, na rozdíl od toho, co dovoluje soudit formulace ‚Vysoké smluvní strany mezi sebou zakládají Evropskou unii‘.“ (přeložil autor článku).

⁸²⁾ Srv. např. rozhodnutí Spolkového ústavního soudu v Karlsruhe z 12. 10. 1993 ve spoj. věcech 2 BvR 2134/92 a BvR 2159/92 o zrušení zákona z 28. 12. 1992 ke smlouvě z 7. 2. 1992 o Evropské unii (BGBl. II s. 1251) a zákona pozměňujícího ústavu z 21. 12. 1992 (BGBl. I s. 2086).

Můžeme tedy shrnout **odpověď na otázku po vztahu komunitárního a úzce unijního práva** do následujících bodů:

a) co do povahy nemá úzce unijní právo explicitně ty rysy, které komunitární právo odlišují od práva mezinárodního, totiž bezprostřední použitelnost, bezprostřední účinek a přednost; rovněž závaznost se může opírat o jiný právní základ než v případě komunitárního práva – o zásady práva mezinárodního; úzce unijní právo je bližší právu mezinárodnímu také tím, že zásadně nemá pro svůj normativní obsah obligatorní jurisdikční orgán,

b) oba bloky práva se navzájem doplňují (vztah přidružení a členství, rozpočtové vztahy [čl. I.11] a občanství v čl. 8 Smlouvy ES je svojí podstatou věcí vnitřní, o níž pojednává čl. K a n. Smlouvy EU),

c) při aplikaci úzce unijního práva chybí nezávislý soudní orgán s obligatorní působností pro úzce unijní právo, který by autoritativně zajišťoval výklad, popř. dodržování tohoto práva.

3. ZÁVĚREM

Pokud čtenář navyklý na Montesquieuovo schéma dělby moci nabude po přečtení tohoto článku dojem, že právní vztahy mezi Evropskou unií a Společenstvími jsou poněkud neurované, nechť ví, že není ve svém pocitu osamocen. Evropský parlament nedávno začal prosazovat myšlenku, že je načase přijmout federalistickou ústavu, která by existovala vedle stávajících smluv a která by jednoznačně stanovila, kdo je v Unii za co odpovědný a jaké má k tomu pravomoci. Od prostého občana Unie, pro něhož se celá integrace dělá a jehož rozhodovací úloha bude prostřednictvím Evropského parlamentu narůstat, nelze očekávat, že bude studovat rozporuplnou právní literaturu. Pokud se přijetí ústavy uskuteční, bude to nejen důkaz životaschopnosti evropské integrační myšlenky a vysokého stadia jejího naplnění, ale především toho, že Evropa je skutečně budována pro Evropany a ne pro obživu pětadvaceti tisíc zaměstnanců v Bruselu, Štrasburku a Lucemburku.

Bibliografie

I. Příručky

- Bleckmann, A., L'applicabilité directe du droit communautaire: les recours des individus en cas de violation du droit européen, Brusel 1978.
 Boguszak, J. a kol., Základy teorie práva, Aleko, Praha 1991.
 Boulouis, J., Droit institutionnel des Communautés européennes, 2. vydání, Montchrestien, Paříž 1990.
 Cartou, L., Communautés européennes, 9. vydání, Dalloz, Paříž 1989.
 Edward, D. A. O. a Lane R., Úvod do práva Evropského společenství – překl. Prchalová S. a Král R., H & H, Jinočany 1993.
 Isaac, G., Droit communautaire général, 4. vydání; Mason, Paříž 1994.
 Jílek, D. a Týč, V., Základy práva Evropských společenství, Masarykova univerzita Brno 1993.

Lecourt, R., L'Europe des juges, Bruylant, Brusel 1976.

Neústupná, L. a kol., Evropské společenství, Prospektrum Praha 1992.

Pescatore, P., Le droit de l'intégration, Sijthoff, Leyde 1972.

Schweitzer, M. a Hummer W., Europarecht; Das Recht der europäischen Gemeinschaften, Alfred Metzner Verlag, Frankfurt 1990.

(různí autoři) Trente ans du droit communautaire, C.E.C.A. – C.E.E. – C. E. E.A., Evropská komise, sbírka Perspectives européennes, Brusel–Lucemburk, 1982.

II. Periodické komentáře

Dubois, L. a Gueydan, C., Grands textes du droit communautaire, Dalloz, Paříž 1988.

Kovar, R., Immediateté du droit communautaire, Jurisclasseur Europe Editions techniques, Paříž, 1991, sv. 432.

Ziller, J., Champs d'application du droit communautaire, Jurisclasseur Europe, Editions Techniques, Paříž 1991, sv. 470.

III. Periodika

Agence Europe, Brusel, od 1990

Caeros (A.), L'effet direct des accords internationaux conclus par la C.E.E., R. M.C. 1984.526.

Emmert, F. a Pereira de Azevedo, M., L'effet horizontal des directives; la jurisprudence de la CJCE: un bateau ivre?, RTDE č. 3 1993, s. 503 a n.

Kalenský, P., Ke struktuře mechanismu a základním právním problémům Evropského hospodářského společenství, Právník 1964 č. 1, s. 23 an.

týž, Nadstátnost, suverenity a právo v tzv. Evropských společenstvích, Právník 1980 č. 7, s. 640 an.

týž, Právo Evropských společenství a čs. právní řád (se zřetelem k přístupu Československa), Právník 1990 č. 6, s. 530.

týž, Ekonomické zákonodárství ČR z hlediska požadavků jeho kompatibility s právním řádem Evropských společenství, Právník 1993 č. 12, s. 1088.

Kovar, R., Note sur les critères du droit communautaire non directement applicable, Mélanges Dehousse, Nathan, Paříž, Labor, Brusel 1979, sv. II s. 227.

Pescatore, P., The doctrine of „direct effect“. An infant disease of community law, European Law Review 1983 s. 155.

Tagaras (H.-N.), L'effet direct des accords internationaux de la Communauté, C.D.E. 1984.15.

IV. Komunitární dokumenty

Bulletin des Communautés européennes, Evropská komise, měsíčně od 1981.

Groux (J.) a Manin (Ph.), Les Communautés européennes dans l'ordre international, C.E.C.A – C.E.E. – C.E.E.A., Brusel–Lucemburk 1984

Úřední list Evropských společenství, série L, C.

V. Sbírka rozhodnutí Soudního dvora Evropských společenství

(způsob citace: číslo věci, char. název, sbírka rozhodnutí)

13/61 Bosch, SbSD 1962 s. 97.

26/62 Van Gend en Loos, SbSD 1963 s. 1.

55/63 Lütticke, SbSD 1966 s. 302.

6/64 Costa v. ENEL, SbSD 1964 s. 1141.

27/67 Fink-Frucht, SbSD 1968 s. 341.

2867 Molkerei Zentrale, SbSD 1968 s. 211.

13/68 Salgoil, SbSD 1968 s. 661.

14/68 Walt Wilhelm, SbSD 1969 s. 1.

9/70 Grad, SbSD 1970 s. 825.

11/70 Internationale Handelsgesellschaft, SbSD 1970 s. 533
33/70 SACE, SbSD 1970 s. 1213.
18/71 Eunomia, SbSD 1971 s. 811.
43/71 Politi, SbSD 1971 s. 729.
48/71 Komise v. Italie SbSD 1972 s. 529.
84/71 Marinex, SbSD 1972 s. 89.
9/73 Schlüter, SbSD 1973 s. 1161.
20/73 Lorentz, SbSD 1973 s. 1471.
127/73 BRT/SABAM, SbSD 1974 s. 51.
167/73 Komise v. Francie SbSD 1974 s. 359.
181/73 Haegemann, SbSD 1974 s. 449.
36/74 Walrave, SbSD 1974 s. 1420.
43/75 Defrenne, SbSD 1976 s. 476.
59/75 Manghera, SbSD 1976 s. 91.
87/75 Bresciani, SbSD 1976 s. 129.
74/76 Iannelli, SbSD 1977 s. 557.
52/77 Cayrol SbSD s. 2261.
65/77 Razanatsimba, SbSD s. 2229.
106/77 Simmenthal, SbSD 1978 s. 629.
37/79 Marty, SbSD 1980 s. 2481.
8/81 Becker, SbSD 1982 s. 53.
17/81 Pabs, SbSD 1982. 1371.
104/81 Kupfenberg SbSD 1982 s. 3641.
12/86 Demirel SbSD 1987 s. 3747.
126/86 Giemenz Zacca, rozh. SD z 29. 9. 1987, zatím nepublikováno.
192/89 Sevince, SbSD 1990, s. 3461.
6 a 9/90 Francovich, SbSD 1991, s. 5357.
18/90 Kziber, SbSD 1991 s. 199.

Summary

The Nature of Law of the European Union

Pavel Svoboda

The article aims to focus more deeply on characteristics of EU Law in which two major branches are to be distinguished: the traditional EC Law (1st part of the article) and law based on the new Maastricht pillars – cooperation in the field of foreign and security policy, justice and internal affairs (2nd part). The first part of the present article also draws links between definitions of special EC-Law terms („direct applicability“, „priority“, „direct effect“) and more general terms („application“, „binding effect“, „validity“ etc.) that correspond to the Czech internal legal system. The second part analyses law relating to the EU pillars from the point of view of the applicability of characteristics of EC-law to this second branch of the EU legal system.

Résumé

La nature du droit de l'Union européenne

Pavel Svoboda

L'article a pour but de montrer d'une façon plus profonde les caractéristiques de droit de l'Union européenne dans lequel deux parties majeures doivent être distinguées: celle du droit communautaire traditionnel (la le partie de l'article) et celle dressée sur les piliers nouveaux du Traité de Maastricht, à savoir

la coopération dans les domaines de la politique étrangère, de sécurité justice et des affaires internes (2e partie). La première partie de l'article est aussi destinée a faire voir les rapports entre les définitions des notions spéciales relatives au droit communautaire (applicabilité directe, l'effet direct, primauté) et les notions plus générales (vigueur, validité, applicabilité etc.) au sens du droit tchèque. La deuxième partie de l'article analyse les piliers de l'Union européenne du point de vue de l'applicabilité des notions caractérisant le droit communautaire.